

Յարանուանութեանց Մերձեցումը

Գրեթե զիւտին և Տպագրութեան Յարանուանութեան անթիւ Հայ յարանուանութիւններու անկախ յետապնդումը քաղաքական և սոցիալական կեանքի վերջը, այսօրեր իր իրական խորքին մէջ, կը մտնէ դարձեալ անկախ իտաղարձ փուլի մէջ, որ մեզի խոսով պատճառելի վերջ, յուսախարութեան կը տանի և արդարօրէն մտածել կրնայ տալ թէ այդ խանդավառութիւնը, որ քանի մը տօնական օրերու մէջ միայն նշուցած էր, զգացումի պոթովագող շարժումի տակ աւելի եղած չէ՞ր արուեստակեալ բան մը, քան բնական և ինքնաբեր մերձեցում մը ազգին զանազան հասուածներու տաղաւոր զասակարգերուն մէջ, քանզի հազիւ տօները կ'անցնին արդէն, ահա այդ մերձեցումն ու միութիւնը իրենց ետք կը թողան տուչի բոցն աւելի կարճատև խարուածի իրականութիւն մը, որուն շուրջ հազիւ տաքցող և իրարու երկնցում բազուկները կը սկսին նորէն պայլի և ցրտանալ իրարմէ, որովհետև լուցիկի մը բոցին երկնցում հազիւ կարճատև վախճի մը վրայ հիմնուելով կարելի չէ հաշուել թէ արդէն ընդարձացած մարմինը գաղղացած է և ստոած հոգին կենդանութեան նշաններ սկսած է ցոյց տալ:

Տօներէն վերջ մեր յարանուանութիւնները կարծես զղջացած կ'ենթին այն մերձեցումի և միութեան առաջարկէն, որ ինքնամատոյց կերպով և սիրուն առաջարկով մը իրենք առաջինը բերին մեզի, հանդիսաւոր օր մը, իբր իրենց սրտի ընծան և Այս զղումը քիչ մը շատ չի՞ նմանի գիտովի մը սխախուածին հետևող առտուան ինքնադիտակցութեան զարուն, ուր ինքզինք վերլուծելով կը գտնէ թէ շատ բան վրայ տուեր է արդարեւ և կը փորձէ իր նախորդ օրուան շոյալածը վերադանել և անոր տէր ըլլալ նորէն:

Հայ-Բողոքական յարգելի հասարակութեան Պայտը մէկ քանի աշխատեւ և կարևոր անդամները, ինչպէս կը իշխենք, այդ խանդավառութեան օրերուն մէջ ստորագրած էին դաշինքի թուղթ մը, որ ազգային միութեան մը «եղբար հենք մեք» ինչ խորհրդանիշը կը զրօյակերէր, Հիմա այդ անդամները իրենք են որ, անհասկանալի վերադարձով մը, փախուստի ճաճաներ կորսնեն, առարկելով թէ իրենք անհատաբար և անպաշտօն կերպով ստորագրած են այդ դաշինք թուղթը:

Ինչո՞ւ յանկարծ այս վերադարձը կը թուի թէ, Տօներէն վերջ, երկու յարանուանութեանց մայրաքաղաքին առջաւոր զասակարգերու և մտաւորական շրջանակներու միջև միութեան խնդրոյն գործնական ընթացք մը տարու համար երկու կողմէն ալ նպատակին շուրջ միտքեր հակակռեւելու և դիրքեր ճշդիւրեան պաշտօն փորձեր եղած են և իրարու միտք շօյալուած ու իրենց սպասածին պէս չեն գտած զիրար:

Ակնհեր է թէ ուր որ երկու մարմիններու միջև զայնպէս կ'ենթին մը պիտի ըլլայ և համերաշխութեան գործ մը պիտի հետապնդուի, հոն երկուստեք զոչողութիւններու պէտքը կայ:

Ձօնողութիւն պէտք էր ընել ուրիշն, Բայց ո՞ր կողմէն պէտք էր այդ զոչողութիւնը, ահա կարեւոր խրատելակը: Յարանուանութեանց մէջ երկար ժամանակէ ի վեր կրօնական ապակեղ-

րանացում մը զոչողութիւն ունեցած է, որ խօսքով չէր կրնար վերցուիլ և ոչ ալ իրարու հանդէպ շառլուած զգացումներով: Բայց քաղաքական ապակեղանացումը զէ՛ր կարելի չէ՞ր բառնայ:

Յարանուանութեան անթիւ մեր Հայ-Բողոքական եղբայները զեղեցիկ պատեհութիւն մը ունեցան, որմէ կրնային օգտուել, և շուրջ կէս դար առաջ տեղի ունեցած ցաւալի անշատուսի մը նոյնքան բնական անհիթիւթիւնները բառնայ մէկ հարուածով:

Ո՞վ չգիտեր որ մեր թէ՛ Հայ կաթողիկէ և թէ՛ Հայ Բողոքական եղբայները, չենք ըսիր կրօնական, բայց զոնէ քաղաքական տեսակետներով հետաքուտը աւելի վերջին կիսադարուն արուեստական գործն եղած է թուրք պետական շրջանակներու սա ըսկըզբունքին ըստմանս: զի տիրեցին:

Հայ Պատրիարքարանին զիրքը նուստացնելու և տկարացնելու խելագար մը տայնութիւնը նախկին ուժի մը վարչիւնքուն կողմէն այն օրերէն կը սկսի արդէն, երբ ոչ միայն մեր Պատրիարքարանի երբեմնի ենթակայ Ասորիներու տառնին Պատրիարքութիւն մը կը ստեղծուի, այլ և Հռոմէականութեան շարժած հայերուն համար ալ, որոնք երբեմն գոնէ Հայոց Պատրիարքարանի իշխանութեան տակ էին, կը տրուի Հայ-կաթողիկէ նորաստեղծ Պատրիարքարան մը:

Գրեթէ ատիէ քիչ շփուրջ նոյնը տեղի կ'ունենայ մասնաւոր ֆիւմանով մը արտօնուած Հայ-Բողոքականաց Ազգայնատարանի մը հիմնարկութեան գործին անթիւ ալ:

Ահա միևնոյն ազգին ծոցին մէջ երեք տառնին անթիւներու ստեղծագործութեան զիւտին սաղրանք մը, որուն նպատակն էր միայն ըստմէն որ տիրու:

Ասիկա մենք էինք որ չըմբռնեցինք և զեռ չենք ուղեր ըմբռնել թէ այսպիսի նախապիտու արուեստական ձևով եղած խորթացում մը, եթէ զեռ ասիկէ վերջն ալ մեր ներքին անհասկացողութիւններով շարունակուի, ինչ հետեանքներ կրնայ ունենալ նոյն արիւնքը կրող, նոյն հայրենիքն ունեցող, նոյն ինչպէս խօսող և նոյն շահերով իրարու հետ կապուած ազգի մը զուակներուն համար:

Անշատու մը կրօնական ըլլալէ աւելի քաղաքական է, և բուն վտանգը հոտ է: Յարանուանութեան անթիւ երբ միութեան խօսքը կը լլար, մենք ամենէն աւելի անոր քաղաքական կողմն էր որ ի նկատի կընենայինք, զի կրօնական իրաքաջակեր անհատի խղճի գործ մըն էր, մինչ քաղաքականը՝ ամբողջ ազգին թէ անհատական և թէ հասարակական հետապնդելի մը տասեկտումը ըլլալու է:

Մեր քաղաքական տանջանքներուն մէջ Հայ Լուսաւորչականը, կաթողիկէն ու Բողոքականը ամենքը միասին տանջուեցան, զօրուեցան ու վնասուեցան, և երբ անոնց հետեանքով այսօր քաղաքական նպատակներ ունինք հետապնդելիք, ինչո՞ւ հոն ալ չըլլանք միասին, ինչպէս միասին եղանք յարափոխական կեանքի մը մէջ, բարեհալիական նպատակներու շուրջ և հանրային ամէն երկուքներու անթիւ: Հ. Բ. Բ. Միութեան, Միացեալ Լուսնորութեան, Որբայնամներու, Այրիախոնամներու մէջ, ձեռք ձեռքի տուած կայտախոսք այսօր Լուսաւորչականը Բողոքականը ու կաթողիկէ՝ առանց իրարմէ

զանազանելու, միթէ նոյնը չէ՞րք կրնար ընել մեր քաղաքական նպատակներու սահմանափակումի նշանակալից օրերուն մէջ ալ, երբ ան կրնար մեծ ու բարեբար հետեանքներ ունենալ հայկական կեանքի թուր քաղաքական իրադարձութիւններուն վրայ:

Բայց կը թուի թէ ոմանց կրօնական խղճմտանքը դեռ ի վիճակի չէ քաղաքական ուժով խղճմտանք մըն ալ համահասար ստեղծագործելու իրենց մէջ և զեռ ոմանց համար աւելի սիրելի է փոքուն վեճերու շուրջ ժամանակ անցնել, քան ազգային ճգնաժամին վրայ շիտակ նայիլ և շիտակ տրամաբանելը:

Բայց պէտք է վերջ տալ կրօնական և դաւանական տեսակետներու և սպրեցնել նախ Հայուն քաղաքական մարմինը և վերջը հոգին: